

TEORİ VE YAŞAM: BİR
ARADALIĞIN İMKANLARI
SEMPOZYUMU

TEORİ VE YAŞAM:

BİR ARADALIĞIN İMKANLARI

SEMPOZYUM ÖZET KİTAPÇIĞI

24-25 Kasım 2023

Goethe-Institut Ankara
Ankara Bulvarı No: 131
Bakanlıklar-Ankara

ISBN: 978-605-06096-4-6

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	I
Kurullar.....	II
I	
Tonguç Seferoğlu- Platon’da Teorik ve Politik Yaşam: Filozofun İki Yönlü Yolculuğu.....	1
Ömer Allahverdi- Stoacılığın Yükselişi: Kimin ve Neyin Düşüşü?.....	2
Umut Eldem- Siyasi Teoriler Ne İşe Yarar?: Kant ve İsyan Hakkı Üzerine.....	3
Zeliha Burcu Acar- İnsan, Gerçeklik ve Umut.....	4
Tolgahan Aydın- Yürümek -Bir Şehir Hakkı Olarak- Kent Politikasına Nasıl Dâhil Edilebilir?.....	5
Döndü Şahin- Teori ve Yaşamın Biraradılığı: María Lugones ve Sokak Sürtüğü Teorisi.....	6
Zafer Gündüz, Ayşegül Aycan Solaker- Bir Aradallığın Liberal Teorisi: Çokkültürcülük Kanada Modelini Almanya ile Yeniden Düşünmek.....	7
İlgi Kahraman- Feminist Örgütlenmelerin Neşesi; İmkanlar, Gerilimler, Çıkmazlar.....	8
Mustafa Yavuz- Bir Aradallık Örneği Olarak Bireyden Bütüne Likenler.....	9
M. Taha Tunç- Georges Canguilhem’de Yaşam, Teknik, Ortam.....	10
Derya Avcı Dursun- Sanat Yapıtındaki Synorotik Karşılaşmaların ve Peratik Limitlerin Hayvanların ve Bitkilerin Sınırlarına Dair Düşündürdükleri.....	11

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

İÇİNDEKİLER

Ayşe Bilge Demir -Sanatın Kamusalılığı Dönüştürme Rolü: Adorno.....	12
Muammer Aktay - Biyopolitikadan Psikopolitikaya Sömürünün Dönüşümü: Yapabilme Özgürlüğü Problemi.....	13
Faik Onur Acar -Lacancı Psikanalizde Travma, Bilinçdışı ve Toplumsallık.....	14
Yakup Azak -Neoliberal Zamanlarda Bir Arada Yaşamanın İlişki Modeli.....	15
Semih Bilgin -Sanata Öykünen Toplumsal Fabrika: Neoliberal Üretim Ethosunun Eleştirisi.....	16
Mustafa Kemal Coşkun -Kierkegaard ve Bloch: Hınç, Umut ve Sınıf Mücadelesinin Örgütlenmesi.....	17
Can Irmak Özınanır -Gramsci'yle Eylemek: Praksis Felsefesinin Metodolojik İlkesi Olarak Tercüme Edilebilirlik.....	18
Şeyma Kömürcüoğlu - Praksisin Değişen Zeminini Thucydides ve Fanon'la Düşünmek	19
Ozan Başdaner -Epistemolojik Kopuştan Skolastik Aklın Eleştirisine: Bourdieu'nün Teori/Pratik İkiliğini Aşma Çabasında Düşünömselliğin Yeri.....	20

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

III

KURULLAR DÜZENLEME KURULU

- Doç. Dr. Gözde Kırıl Uçar (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Toros Güneş Esgün (Hacettepe Üniversitesi)
Dr. Gülçin Ayıtuğu Metin (Adıyaman Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Meriç Kükrer (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Dr. Şeyma Sağdıç Güven (İnönü Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Özgür Uçar (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

BİLİM KURULU

- Prof. Dr. Aksu Bora (Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Alev Özkazanç (Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Ateş Uslu (İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler)
Prof. Dr. Burak Özçetin (İstanbul Bilgi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Medya)
Prof. Dr. Demet Kurtoğlu Taşdelen (Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe)
Prof. Dr. Derya Hasta (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Psikoloji)
Prof. Dr. Emre Şan (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe)
Prof. Dr. Gülriz Uygur (Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi)
Prof. Dr. İnci Boyacıoğlu Bal (Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji)
Prof. Dr. Kurtul Gülenç (MSGSÜ, Felsefe)
Prof. Dr. M. Ertan Kardeş (İstanbul Üniversitesi, Felsefe)
Prof. Dr. Nazile Kalaycı (Hacettepe Üniversitesi, Felsefe)
Prof. Dr. Nuray Sakallı (ODTÜ, Psikoloji)
Prof. Dr. Özgür Yaren (Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi)
Doç. Dr. Beril Türkoğlu Demirel (TED Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji)
Doç. Dr. Bünyem Siynem Ezgi Sarıtaş (Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi)
Doç. Dr. Çağla Karabağ (Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo-Tv-Sinema)
Doç. Dr. Çetin Türkyılmaz (Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe)
Doç. Dr. Duygu Türk Karahanoğulları (Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi)
Doç. Dr. Emre Koyuncu (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Felsefe)
Doç. Dr. Eylem Canaslan (Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe)
Doç. Dr. Eylem Yenisoy Şahin (Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe)
Doç. Dr. Ezgi Ece Çelik (Dokuz Eylül Üniversitesi, Felsefe)
Doç. Dr. Gülsüm Depeli (Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi)
Doç. Dr. İlkey Özküralpli (Bilgi Üniversitesi, Sosyoloji)
Doç. Dr. Kadir Dede (Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi)
Doç. Dr. Mehmet Bozok (Maltepe Üniversitesi, Sosyoloji)

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

KURULLAR

BİLİM KURULU

- Doç. Dr. Melike Molacı (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Felsefe)
Doç. Dr. Meral Gezici Yalçın (Bielefeld University, Psikoloji)
Doç. Dr. Mustafa Demirtaş (Uşak Üniversitesi, Sosyoloji)
Doç. Dr. Nadire Özdemir (Ankara Üniversitesi, Hukuk)
Doç. Dr. Nihan Bozok (Beykent Üniversitesi, Sosyoloji)
Doç. Dr. Olga Selin Hünler (Acıbadem Üniversitesi, Psikoloji)
Doç. Dr. Şefik Taylan Akman (Hacettepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi)
Dr. Burcu Saka Dertli (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji)
Dr. Elis Şimşon (Koç Üniversitesi, Felsefe)
Dr. Mert Kükrer (Kilis Yedi Aralık Üniversitesi, Biyoloji)
Dr. Öğr. Üyes Arif Yıldız (İstinye Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe)
Dr. Öğr. Üyesi Ali Acar (Çankaya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ayça Yılmaz Deniz (Türk-Alman Üniversitesi, Kültür ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji)
Dr. Öğr. Üyesi Besim Can Zırh (ODTÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji)
Dr. Öğr. Üyesi Cihad Özsöz (Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji)
Dr. Öğr. Üyesi E. Murat Çelik (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Felsefe)
Dr. Öğr. Üyesi Elif Uyar Mura (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji)
Dr. Öğr. Üyesi Ulaş Karadağ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku)
Dr. Öğretim Üyesi Fatma Güzin Ağca Varoğlu (Türk-Alman Üniversitesi, Sosyoloji)
Dr. Öğretim Üyesi Gülben Salman (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Felsefe)
Dr. Öğretim Üyesi Leyla Bektaş Ata (Kadir Has Üniversitesi, İletişim Fakültesi)
Dr. Öğretim Üyesi Meryem Kaynak Malatyalı (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Psikoloji)
Dr. Öğretim Üyesi Serhat Celal Birdal (AHBVÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi)
Dr. Öğretim Üyesi Tufan Kıymaz (Bilkent Üniversitesi, Felsefe)
Dr. Önder Kulak (Bağımsız Araştırmacı)

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

V

SEKRETERYA

Arif Volkan Aydın, Bükem Özçeri
Ceren Dalgıç, Rahmi Yurttakalan

MİZANPAJ VE EDİTÖRLÜK

Bükem Özçeri
Ceren Dalgıç

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Platon'da Teorik ve Politik Yaşam: Filozofun İki Yönlü Yolculuğu

Tonguç Seferoğlu

Teorik-bilişsel-felsefi yaşamla pratik-bedensel-politik yaşam arasında bulunduğu varsayılan karşıtlığın mahiyetine ve iki yaşamdan hangisinin daha değerli olduğuna dair ilk sistematik incelemeyi Platon'un diyaloglarında bulmak mümkündür. Ancak Platon'un filozofun yaşamına dair farklı diyaloglarda ortaya koyduğu düşünceler ilk bakışta birbiriyle tutarlı görünmeyebilir. Bu tutarsızlık görüntüsünün bir açıklamasını yapmak adına, bu konuşmada Platon'un farklı filozof portreleri arasındaki görünür çelişkilerin bir çözümlemesi yapılmaya çalışılacaktır. Bu amaçla, Platon'un Phaidon, Theaitetos ve Devlet diyaloglarında ortaya koyduğu filozof tanımları analiz edilip, karşılaştırılacaktır. Platon Phaidon'da Sokrates'e karamsar bir epistemoloji benimseterek insanın bilginin gerçek nesneleri olan Formlara bilişsel erişimini bu yaşamda kısıtlar. Sokrates'e göre, beden ruhun Formları en gerçek halleriyle tasavvur etmesini engeller, dolayısıyla bu yaşamda doğruyu, yani Formların bilgisini, elde edemeyiz (Phaidon, 65d-66a). Ancak Devlet'de, filozofun Phaidon'dakinden farklı bir tasvirini buluruz. Platon'un ideal devletinin filozof-yöneticilerinin, Formlar aleminde kalıcı olarak bulunamasalar bile, bu yaşamda Formların bilgisine ulaşabilecekleri iddia edilir. Meşhur Mağara Alegorisi de bu dünyada elde edilebilecek mutlak ve mükemmel teorik yaşamın mümkünlüğü üzerine kuruludur (Devlet, 514a-520a). Theaitetos'a gelirsek, Sokrates bu diyalogta ana konudan biraz saparak filozofların nasıl bir yaşam sürdüğü anlatmaya girişir. Bu betimleye göre, filozof gündelik işler konusunda bilgisizdir çünkü o bu dünyayı anlamaya ve bilmeye çalışmak yerine teorik bir yaşama kendisini adar, evrensel ve mutlak bilgiyi arar. Bu bağlamda, Sokrates'e göre, filozofun amacı bu dünyadan ve insan yaşamından kaçıp "mümkün olduğu kadar Tanrıya benzemeye" çalışmaktır (Theaitetos, 173c-176b). Özetle, benzer tarafları olmakla beraber üç farklı filozof tanımı karşımıza çıkar: (I) bu dünyada bilgiye erişemeyen ama bedensel yaşamdan uzak duran, (II) bu dünyada bilgiye erişebilen ve politik olarak aktif olan (III) bu dünyada bilgiye erişebilen ama politik yaşamdan uzak duran. Bu yazıdaki amacım, Platon'un üç farklı filozof tanımı ileri sürmediğini, aksine bu tanımların tek bir filozofun bu dünyadaki yaşamının farklı ancak birbirini takip eden evrelerini temsil ettiğini göstermektir. (I) filozofun Formların bilgisine erişmesini engelleyen bedenden kurtulmaya, yani beden ruha önüne koyduğu epistemik engellerden arındırmaya çalıştığı evreyi; (II) filozofun beden bu etkisinden kurtulan ve arınmış halde bulunan ruhun Formları tasavvur edip bilgiye eriştiği evreyi; (III) filozofun Formların bilgisiyle donanıp yeniden fiziksel/cismi dünyaya ve politik yaşama döndüğü evreyi temsil eder. Bu bağlamda, teorik-bilişsel-felsefi yaşamla pratik-bedensel-politik yaşam arasında hem epistemik hem de ontolojik bir karşıtlık bulunsa bile, gerçek filozof bu iki yaşamı doğru şekilde birlikte yürütebilen kişidir. Platon'a göre bu doğruyu elde etmek için filozof yukarıdaki üç evreyi de yaşamalıdır çünkü Platon'a göre iyi yaşam teorik ve pratik dünyanın birlikteliğiyle elde edilebilir.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Stoacılığın Yükselişi: Kimin ve Neyin Düşüşü?

Ömer Allahverdi

Bu bildiri, Stoacılığın günümüzdeki yükselişini ve bu felsefi akımın mevcut kullanım biçimlerini ele almaktadır. XXI. yüzyılın başından bugüne kadar Stoacılığa artan bir ilgi var. Bu ilgiyi bugün nasıl anlamak ve konumlandırmak gerekir? Bu soruyla yola çıkan bildiri; birinci kısımda Stoacılığın günümüzdeki kullanım biçimleri ve popülerliği ele alınacaktır. Stoacılığın özellikle kişisel gelişim, zihinsel sağlık ve yaşamın anlamıyla ilgilenen bireyler arasında nasıl yaygınlaştığını ve bu alandaki söylemleri örneklerle inceleyecektir. İkinci bölüm ise Stoacılığın doğuşundan günümüze olan süreçteki tarihsel koşulların arasındaki farklılık ve benzerliklere odaklanacaktır. Antik Stoacılığın doğduğu tarihsel koşullar ile günümüz toplumunun ve bireylerinin koşulları arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri irdelleyecektir. Bu noktada XVII.yüzyılda yükselen Neo-stoacı perspektifin bir ara stoacı dönem olarak değerlendirilmesinin tutarlılığı da sorgulanacaktır. Bildiri, Stoacılık öğretilerinin çağlar arası geçerliliğini ve uygulanabilirliğini değerlendirerek ve günümüzdeki değişen sosyal, kültürel ve teknolojik dinamiklere ne tür bir etkisi olduğunu tartışacaktır. Son bölüm, Stoacılığın günümüzdeki söylemsel kullanımlarının olası sonuçlarını işaretlemeyi hedeflemektedir. Özellikle bu kullanımların siyasal ve sosyal alandaki etkilerini ve bireysel varoluş çabalarındaki etkilerini inceleyecektir. Bildiri, Stoacılığın teşvik ettiği bireycilik biçimlerinin eleştirisini sunarak, bu felsefi akımın yükselişinin sosyal ve siyasal alandaki karşılıklarını çerçevelemeye çalışacaktır. Nihayet, bu bildiri Stoacılığın günümüzdeki önemini ve kullanımını anlamaya yönelik bir çaba olarak tasarlanmıştır. Stoacılığın güncel dünyada nasıl bir etki yarattığını anlamak, bu felsefi akımın değerini ve sınırlarını daha iyi anlamamıza da yardımcı olabilir. Öne çıkarılan ve popüler olan Stoacılığın, hangi Stoacılık olduğu da yine dikkate değer bir tartışma konusudur.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Siyasi Teoriler Ne İşe Yarar?: Kant ve İsyan Hakkı Üzerine

Umut Eldem

Bu sunumda Kant'ın "Yaygın Bir Söz Üstüne: "Teoride Doğru Olabilir Ama Pratikte İşe Yaramaz."" başlıklı metni ele alınacaktır. Kant'ın diğer metinleri kadar üzerinde durulmamış olan bu metin, gerek barındırdığı incelikli argümanlar, gerek öne sürdüğü tartışmalı görüşler, gerekse pratik ve teori arasındaki ilişkiyi ele alışı bakımından oldukça ilginç ve ilham vericidir. Kant, üç ana parçaya ayırdığı bu metninde sırasıyla teori ve pratik arasındaki ilişkinin birey, vatandaş ve insanlık düzeyinde nasıl kurulması gerektiğine ilişkin argümanlarını, yine sırasıyla Garve, Hobbes ve Mendelssohn'un görüşleri ile bir hesaplasmaya girerek sunmaktadır.

Burada özellikle odaklanacağım husus halklarla hükümetler arasındaki ilişkinin ele alındığı ve Kant'ın Hobbes'a itiraz ettiği ikinci bölüm olacaktır. Burada Kant zorlayıcı (coercive) ve devredilemez (inalienable) haklar arasında bir ayırmadan hareketle iktidarın hak ve yetkilerine dair görüşlerini Hobbes'un De Cive metninde yer alan görüşlerden ayırır. Ancak hükümdarın nihai karar mercii olması ve onun üzerinde bir otoritenin bulunmaması gerektiğine ilişkin görüşleri Hobbes'a yakın durmaktadır.

Kant halkların iktidara karşı ayaklanmasının olabilecek en sert biçimde cezalandırılması gereken en büyük yanlışlardan biri olduğu hususunda ısrarcıdır (8:300). Öyle ki, baskıcı ve hatta halkın kendisini tâbi kılamayacağı nitelikte bir anayasanın hayata geçmesi durumunda bile isyan etmek yanlıştır (8:305). Oysa, en azından Leviathan metninde veya Kant'ın kendi metninde referans verdiği Achenwall'a göre belirli durumlarda halkların iktidara karşı ayaklanması meşru olabilir. Hobbes'a göre halk kendi hayatının tehlikede olduğu durumda, Achenwall'a göre ise iktidara itaat etmenin oluşturacağı tehlikenin isyan etmekten doğacak tehlikeden daha büyük olduğu durumlarda isyan etmek meşru olabilir.

Hangi durumun hangi durumdan niçin daha tehlikeli olacağı, veya hangi ideallere, hangi kurallara ve hangi toplumsal düzenlemeye göre yaşayacağımıza karar verilmesi, elbette çeşitli siyasi teorilerin başlıca soruları arasında yer almaktadır. Ancak eğer Kant'ın öne sürdüğü üzere bir toplum örgütlenerek onu baskı altında tutmak isteyen bir iktidara karşı bu tür bir ideali/teoriyi hayata geçirme hakkına sahip değilse, Batı felsefe tarihinde Platon ile başlatabileceğimiz ve Kant'ın da çeşitli metinleriyle iştirak ettiği bu teori üretme girişimi tam olarak ne işe yaramaktadır? Kant'ın bu itirazının arkasında ne tür gerekçeler yatmaktadır? Halkın belli şartlarda isyana dair bir hakkının olması mümkün müdür? Bu ve benzeri sorular sunumumun ana çerçevesini oluşturacaktır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

İnsan, Gerçeklik ve Umut

Zeliha Burcu Acar

Hem ülkemizin hem de bütün dünyanın sağcı ve otoriteryen bir siyasi iklim içerisinde olduğu ve ırkçılığın giderek yükseldiği bir dönemde teori ve pratik arasındaki ilişki kamusal alan kavramıyla beraber yeniden değerlendirilebilir. Kamusal alanı Habermas'ın belirlediği şekilde evin dışında halkın ve farklı kültürel yapıların demokratik bir dönüşüme imkân verecek şekilde karşılaştığı bir alan olarak tasarlırsak, dijitalleşen dünyada bu alanın oldukça sınırlı bir hale geldiğini de gözden kaçıramayız. Ama bu sınırlılık sadece dijitalleşmeyle açıklanamaz. Günümüzde kentler, toplumsal tabakalaşmanın etkisiyle farklı insanların karşılaşma alanlarını mümkün kılmamaktadır. Yani farklı kültürler ve görüşler bir araya gelmemektedir. Sosyal medyadaki karşılaşmalar ise her zaman “gerçek” karşılaşmalar değildir.

Gittikçe otoriterleşen ve gerileyen bir dünyada teori ve pratik arasındaki gerilime de en güncel yorumlar spekülative gerçekçilik adı verilen bir akımdan gelmektedir. Yaşadığımız çağ genel olarak “hakikat sonrası” ya da “insan sonrası” olarak adlandırılmakta ve böyle bir çağda spekülative gerçekçi olarak adlandırılan felsefi akımlar insanın gerçekliğin ve bilginin kurucusu olarak merkezden çekilmesini vurgulamaktadır. İnsanın merkezde yer alması ve totalitarizm arasında bir bağlantı gözetildiği için Peter Heft, çağdaş spekülative gerçekçi düşünürlerden kabul edilen “nesne yönelimli ontolojinin” kurucusu Graham Norman için Batman benzetmesi yapar. Filmin kötü adamı Joker ise insanın bu dünyanın bilgisinin kurucusu olduğunu söyleyen Kant'tır. Bu benzetmeden yola çıkarak insanın bilebileceği ya da kurduğu gerçekliğin (yani insan merkezli gerçekliğin) bu denli korkutucu ve totaliter olması sorusu beni bu çalışmaya yönlendiren sorudur.

İnsana ve dünyaya dair umudumuzun azaldığı ve otoriteryenizm ve bir çeşit gerilemenin hakim olduğu bir dünyada gerçekliğin bizden bağımsız olduğuna dair bir vurgunun spekülative gerçeklik olarak yeniden felsefe sahnesinde yer almasını anlamaya çalışmak bu yazının hedeflerinden birisidir. Acaba korkmamız gereken şey gerçekliğin tamamen bizim kurguladığımız bir gerçeklik olması düşüncesi midir? Yani teori ve pratik arasında insan merkezli bir tutum benimsersek illa ki totaliteryenizme mi gideriz? Yoksa bugün içinde yaşadığımız gerçekliği anlamakta ve kabullenmekte zorlandığımız ve insana dair umutsuz olduğumuz için mi böyle hissediyoruz? İnsanın merkezinde yer alarak kurduğu bir gerçeklik mi yoksa bizim dışımızda bir gerçeklik mi daha korkutucu ve umut vericidir? Bu tartışmalar ekseninde yapılan gerçeklikle ilgili totaliter yaklaşımdan uzak biraz daha alçakgönüllü bir aydınlanma arayışı, “büyük gerileme” ve otoriteryenizmin yarattığı umutsuz havayı dağıtabilir mi?

Bu çalışmaya beni yönlendiren Kant'ın yaşadığı dönemdeki aydınlanma, toplumsallaşma ve insana ve dünyaya dair umutla şu anki düşünürlerin “umutsuz”, bazen “alçakgönüllü” bazen de “temkinli” olarak aradığı gerçeklik arasındaki tezatlıktır. Dünyaya ve insana dair umudumuzun azaldığını hissettiğimiz böyle bir zamanda bu soruların, insanların “gerçek” karşılaşmalarının azalması ve kamusal alan kavramının daha sınırlı hale gelmesiyle bir bağlantısı olup olmadığını sorgulamayı hedefliyorum. Ayrıca bunları araştırırken “hakikat sonrası” ya da “insan sonrası” dönem tartışmalarını yapan çağdaş düşünürleri anlamaya çalışmak da bir diğer amacımdır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Yürümek -Bir Şehir Hakkı Olarak- Kent Politikasına Nasıl Dâhil Edilebilir?

Tolgahan Aydın

Bu çalışma, gündelik hayatın en olağan eylemlerinden biri olan yürümeyi, piyasa karşıtı kent politikalarına dâhil etmenin koşullarını tartışmaya açacaktır. Gündelik hayatın hızı ve verimliliğe şartlanmasıyla, yürümenin insan doğasına özgü niteliği giderek yıpranmıştır (bkz. Le Breton, 2021, s. 14 - 15). Kentleşmenin hızlanmasıyla kentsel hareketlilik arabada olmaya endekslenmekte ve ulaşım sisteminde/politikasında yürümek, araçla hareket etmenin sadece tamamlayıcı bir unsuru olarak görülmektedir (Knoflacher, 2022, s. 62 - 66). Giderek daha da derinleşen mekânsal farklılaşmalar, kentte “yürüyerek” var olmanın koşullarını ve özgürce/kapsayıcı biçimde bir araya gelebilmenin imkânlarını daraltmaktadır (Zieleniec, 2018, s. 10). Piyasa odaklı kentleşmeye karşı filizlenen belediyeçilik deneyimleri barınma, katılım, kentsel yaşam maliyetlerinin ucuzlatılması vb. piyasa karşıtı kentsel politikaları öncelikli kılarken (bkz. Bayramoğlu, 2015; Russell, 2019), yürümenin mekânsal koşulları, bu yoğun gündem içerisinde göz ardı edilebilmektedir. Yürümek çoğu zaman çevre politikalarında, hava kirliliğini azaltmanın ya da iklim değişikliğine karşı mücadelenin bir vechesi olarak yüceltilir (bkz. Speck, 2018). Yürümeyi “yayalaştırma projeleri” bağlamında ele alan politikalar da (bkz. Duncan, 2023) mevcuttur. Lakin bu politikalar, kapitalizmin ve siyasal otoritenin kendi çıkarları için mekân üretiminde stratejik bir araç olarak kullanmaları ve kapitalizmin mekânsal olarak yarattığı tahribatı görünmez kılması nedeniyle Lefebvre’in radikal biçimde eleştirdiği kentsel planlamanın (Gottdiener, 2001, s. 255; Lefebvre, 2020, s. 36 – 38, 2021, s. 147, 151) olgucu niteliğine hapsolma riski taşır.

Bu çalışma ise yürümeyi, kentsel politikaya dâhil etmenin sınırlarını ve imkânlarını, Lefebvre’in (2020) şehir hakkı kavramına referansla (bkz. Middleton, 2016; Zieleniec, 2018) tartışmaya açacaktır. Bu tip bir kaygı yürümeyi, toplumsal yaşamı değiştirmeyi “mekânsal” bir nitelik ve mekânın kullanım değerini arttıracak politik bir çabayla (Gottdiener, 2001, s. 262) birlikte düşünmeyi de zorunlu kılmaktadır. Middleton’ın da (2016, s. 16) vurguladığı üzere, eleştirel kent teorisi (bkz. Leitnar ve Sheppard, 2016) ve yürümeyi bir şehir hakkı olarak ele alan düşünce hattı arasında bağlantı kurabilmek, piyasa karşıtı belediyeçiliğin odağının yürüme eylemini ortaklaştıracak mikro düzeydeki politikalara yönelmesini sağlayabilecektir. Bu iki düşünce hattı arasında bağlantı kurmaya yardımcı olabilecek “müşterekleştirme” (commonig) kavramı sayesinde yürümek, a) kolektif ve topluma karşı sorumlu bir yaşam inşa etmenin bilinçli bir tavrı ve b) neoliberal yıkıma karşı direnç göstererek gündelik hayat aktivitelerinin (politik) gücünü açığa çıkaran bir eylem olarak anlaşılabilir (bkz. Dawney, 2013). Bu düşünce zemini, yeni belediyeçilik tartışmalarının, kentte yaşayan tüm insanların politik özne olabilme potansiyellerini açığa çıkarmayı hedeflediği “yakınlık siyasetinin” inşasına da katkı sağlayabilir (bkz. Russell, 2019).

Çalışma üç bölümden oluşacaktır. İlk bölümde, yürümenin düşünsel temelleri ele alınacaktır. İkinci bölümde, yürümeyi bir şehir hakkı olarak ele almanın ve yürümeyi müşterekleştirmenin imkânları tartışılacaktır. Üçüncü bölümde yürümenin bir şehir hakkı olarak kent politikasına dâhil edilmesinin sınırları ve imkânları ve Türkiye’de son yıllarda yürümeyi önemli bir kentsel hak gören girişimlerin potansiyelleri tartışılacaktır. Yukarıda vurgulanan temel kavramları ele alan kitaplar, makaleler, sosyal medya paylaşımları, ulusal/yerel medyada çıkan haberler, çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmaktadır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Teori ve Yaşamın Biraradılığı: María Lugones ve Sokak Sürtüğü Teorisi

Döndü Şahin

“Teori ve yaşam” tartışmaları göz önünde bulundurulduğunda çoğunlukla karşımıza “teorinin yaşam üzerindeki etkisi” ve buna karşı “yaşamın teoride konu edilişi” ikili eksen çıkmaktadır. Halbuki böyle bir çizgi, bir “biraradalık”ı değil bir “bir ara”ya getirme çabasını imler. Dahası her ne kadar eksenin ikinci ucu, “yaşam” lehine söz söylüyormuş gibi görünse de “biraradalık”ın göz ardı edilişi nedeniyle, söz konusu olan hala teorinin üstünlüğüdür. Teorinin elinde tuttuğu bu üstünlük, gündelik yaşamın düşünürü Michel de Certeau’a dahi sirayet eder. Her ne kadar Certeau ilgisini, kendini bir “çevre”den yalıtarak elde ettiği ayrıcalıklı seyir noktasından fırlattığı bakışıyla mekânın “opak hareketliliğini şeffaf bir metne” dönüştüren (2008, s. 187) stratejinin gücüne karşı gelme biçimleri olarak tariflediği “zayıf olana”, taktiklere yöneltse de burada önemli bir sorun belirir. Bu sorun, çoğunlukla tartışıldığı gibi “zayıf olan” ve “güçlü olan” denkleminde kaynaklanmaz. Öyle ki Certeau, zayıf olanla pasif olanı değil egemen olanda anlaşılmayı, görünmezi, gizli bir poiesis’i tarifler (Lugones, 2003, s. 213). Problem, taktiğin stratejilerin sahip olduğu kendine ait bir mekândan yoksunluk üzerinden tarifenmesinde belirir. Elbette taktik, strateji gibi ayrıcalıklı seyir noktasına sahip değildir. Fakat böyle bir mülksüzlükten hareketle, taktiğin “ötekinin mekânını kullanan” ve “elinde sadece zaman” (Certeau, 2008, s. 113-115) olan olarak açıklanması hareketten yalıtılmış mekân ve zaman varsayımına sıkışmak anlamına gelir. Yalıtılmış mekânla zaman, tam da stratejinin mekânı ikamet edenlerin somutluğundan boşaltıp somut olanı zaman içinde sabitleme mantığını imler. Dahası Certeau “bir karar alış, eylem, fırsat yakalama” biçiminde gerçekleşen “hileler, el çabukluğu, şairane, neşeli bulgular” (2008, s. 55) olarak betimlediği taktikleri stratejinin hesaplayabilmesinin olanaksızlığıyla özgürleştirici olanakları vurguluyor olsa da taktiklerin “kazançlarını muhafaza edemezliği”ne (2008, s. 54) yapılan vurgu, koalisyona dayalı kolektif bir özgürleşmenin olanağını örter. Taktikle teori arasındaki ilişki de taktiğin, teorinin sınavcısı olabileceği dar bir sınıra indirgenir. Zaten Certeau’ya göre taktikleri ele alan teori ele aldığı prosedürlere dahil olur (2008, s. 151). O halde taktiğe dayalı bir teorinin olanaklı olup olmadığı ve nasıllığı tartışılmalıdır. İşte bu çalışmada böyle bir olanaklılığın, María Lugones’in dekolonyal felsefesinde bedenleştiği iddia edilmektedir. Buna olanak tanıyan da Lugones’in “taktiksel strateji” ve “dünya-seyahat” kavramlarının bizatihi kendileridir. Teorinin stratejiye ve direnişin taktiğe bağlanmasıyla oluşan ikili eksen, teoriyi stratejist yapmadıkça bir teori olamayacağını iddia eder. Ama aynı zamanda Certeau’nun da dediği gibi stratejist tepeden bakışıyla taktiğin mantığını anlamaktan uzaktır. Yani baskılara karşı direnişi, yaşamı anlama kavramsal olarak bu şekilde engellenmiştir. O halde onun içinden onun dar sınırlarının ötesine gidilmelidir (Lugones, 2003, s. 208). Taktiksel strateji, “yaya düzleminde beden bedene etkileşimin katmanları içerisinde” dolaşmayla taktiğe yaklaşırken aynı zamanda bu dolaşmada “özgürleştirici olanakları anlama” olanaklaştığı ve baskın anlamların dışında yeni anlamlar üretildiği için stratejiye de uzak olmayarak bu sınırı aşar. Çünkü burada kavramsal perspektifinden görülmeyen ama sokağın dünyasallığının tüm somutluğunda yaşananların üstü örtülmüş varlığı açığa çıkar. Öyle ki bu, Lugones’in somut yaşamlar ve bu yaşamların şekillendiği farklı anlamlar olarak açıkladığı çoklu dünyalara seyahatiyle gerçekleşir. Lugones’in “sokak sürtüğünün (streetwalker) teorikleştirmesi” olarak isimlendirdiği farklı dünyaların sokaklarında el yordamıyla (tentear) seyahatlerde beliren taktiğin stratejisi, stratejistin hipermetrop, taktiğinse miyop bakışından uzaktır. Onda bu uzaklıkla teori ve yaşamın biraradallığını sunanın gerek akademide gerekse yaşamda madun konumunda ikamet eden mestiza Lugones’in “ev arayışı” olduğu iddia edilmektedir.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Bir Aradalığın Liberal Teorisi: Çokkültürcülük Kanada Modelini Almanya ile Yeniden Düşünmek

Ayşegül Aycan Solaker, Zafer Gündüz

Teknolojik gelişmelerin insan yaşamını kolaylaştırması, farklı alanlarda üretimi arttırması ve sağlık alanındaki iyileştirici gelişmelere vesile olması insan yaşamına birçok hususta olumlu katkılar sunmuş olsa da, dünya nüfusunun öngörülemez ve kontrol edilemez bir biçimde artmasına da neden olmuştur. Söz konusu nüfus artışı da ekonomik, sosyal, kültürel ve politik açıdan çok yönlü ilişkilerin kurulmasına olanak sağlamıştır. İnternet üzerinden bilgi paylaşımının, ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi, farklı yerleşim alanları arasındaki iletişim ve ulaşım araçlarının konforlu, hızlı hale getirilmesi toplumlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları açığa çıkarmış böylece kültürel, sosyal, ekonomik ilişkilerin daha yoğun yaşanmasına olanak sağlanmıştır. Bireyler ve toplumlar daha hızlı şekilde bilgiye ulaşabilmekte, hedefler belirleyebilmekte ve gerçekleştirebilmekte, küresel ölçekte kültürel, ekonomik ilişkiler kurabilmektedir.

Mevcut gelişmelerin insan yaşamına olumlu etkileri olduğu gibi daha iyi yaşam, eğitim, maddi olanak elde etme arzusu gibi nedenler ile gerek bölgesel gerekse de uluslararası göç hareketliliği hız kazanmakta, göç alan merkezlerde yeni sosyal, ekonomik ve politik problemleri açığa çıkarmaktadır. Dolayısıyla kentleşme, eğitim, iş bulma, sermaye transferi, çok uluslu şirketlerin kurulması, beyin göçü gibi farklı alanlarda göç artış görülmektedir. Bu durum karşısında dünya küreselleşmekte; küresel politikalar üretilmekte ve neticesinde ise devletler heterojen toplumlara evrilmektedir.

Söz konusu ilerleyişe tepki mahiyetinde bireyler, gruplar ve toplumlar bir aradalıklarının zemini olan toplumsal kültürlerini, kimliklerini ve geleneksel yaşam biçimleri ile alanlarını koruma refleksi sergilemektedirler. Farklı gerekçeler ile göç hareketliliği için cazibe merkezleri haline gelen göç merkezleri küreselleşmenin de etkisi ile artan göç eksenli sorunlara dair çözüm politikalarını hayata geçirmeye çalışmakta, tersine göçün hayata geçmesine çaba harcamaktadırlar. Yine de ekonomik, sosyal, siyasal ve eğitsel nedenlerle artan göç hareketliliğinin kontrol edilmesi liberal düşüncüyü destekleyen Almanya gibi göç alan devletlerin çözmesi gereken bir problem olarak güncelliğini korumaktadır. Dolayısıyla farklı bireylerin, toplumsal grupların ve devletlerin uyum ve düzen amaçlı geleneksel yaşam biçimlerini ve alanlarını korumacı istemleri ve talepleri günümüzün liberal düşüncüyü savunan devletlerin güncel siyasi tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin etkisi, ekonomik, sosyal ve siyasal nedenler ile artan göç hareketliliği, liberal devletlerin esas sorunu haline gelmekte ve bir aradalığın, insani yaşamın temelinde nasıl kurulması gerektiği sorusu ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda bir aradalığın farklı toplumlarda yaşanma biçimi, göç olgusu ile baş etme tecrübeleri ve alternatif çözüm arayışlarının karşılaştırmalı biçimde ele alınması gerekmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Almanya için henüz olgunlaşmamış bir konu olan ve Almanya tarafından resmi olarak kabul edilmeyen çokkültürcülüğü, Will Kymlicka'ya referansla 'Toplumsallık Kültürü' adı altında değerlendirmek ve çok kültürcü politikayı yasal zemine oturtan ve resmi politikası haline getiren Kanada ve modelinin Almanya için uygulanabilirliğini sorgulamaktır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Feminist Örgütlenmelerin Neşesi; İmkanlar, Gerilimler, Çıkmazlar

İlgi Kahraman

*“Feminizm praksiştir,
amaçladığımız dünyayı sahneleriz, daha azı değil.”*

Sara Ahmed- Feminist Bir Yaşam Sürmek

İktidar karşısında mücadele etme, bir arada olma, dayanışma kurma, örgütlenme deneyimlerimiz teori ve pratik arasındaki ilişkinin ana konularından biri olageldi. Başka türlü bir dünya hayalini hayata geçirebilmek için oluşturduğumuz bir aradalıklar, kolektifler, örgütlenmeler dünyaya bugünden müdahil olabilmemizi, iktidar karşısında dayanışmaya dayanan alternatif ağlar oluşturabilmemizi, direnişi mümkün kılıyor. Bu bir aradalıkların yarattığı imkanlarla birlikte içerdiği gerilimler, çıkmazlar hakkında konuşabilmek ise zorlayıcı, zaman alan, ender bir tutum olarak karşımıza çıkıyor. Feminist hareketin, deneyimin bilgisinden hareket eden ideolojisi, diğer ideolojilere nazaran kendi üzerine düşünmeye/konuşmaya daha çok olanak sağlıyor. Bu noktadan hareketle, çalışmada Ankara'daki feminist örgütlenme deneyimlerimden yararlanarak içinde bulunduğumuz döneme ilişkin gözlemlerimi neşeli militanlık kavramsallaştırması çerçevesinde sunmaya çalışacağım.

Neşeli militanlık, Montgomery ve Bergman için; kendi deneyimlerinden yola çıkarak muhalif hareketlerde yaşanan sorunlara odaklandıkları bir diyalogun sonucunda ortaya çıkıyor. Yazarlar, muhalif hareketlere baktıklarında; bu hareketler içinde yaşanan deneyimlerin, ilişkilene biçimlerinin dönüştürücü potansiyelleri tüketen, aktörleri umutsuzluğa düşüren, çaresiz hissettiren edimlerin iktidar mekanizması ile bağlarına işaret ediyorlar. Hareketler içinde, idealizmin bir vechesi olarak okudukları sekter radikalizm adını verdikleri eğilim karşısında, yine hareketlere içkin potansiyel olarak gördükleri neşeli militanlığın izlerini sürüyorlar. Neşeli militanlığı; hareketlerin, iktidar çatlaklarından sızarak Spinozacı neşe ile direnişi mümkün kılan pratiği olarak görüyorlar (Montgomery & bergman, 2022). Dünyanın farklı coğrafyalarından, farklı hareketlerin aktivistleriyle yaptıkları mülakatlarda aktivistlerin deneyimlerinden yararlanarak neşeli militanlığın nasıl mümkün olabildiğine dair bir çerçeve sunuyorlar. Yatay örgütlenmelere içkin imkanlar ve kısıtlar göz önünde bulundurulduğunda bu çalışma Türkiye'deki feminist örgütlülüğü düşünmek için de olanak sağlıyor.

Feminist hareket; günümüzde küçük kapalı gruplar, yazı çevreleri olarak varlığını sürdürüyor; 8 Mart, 25 Kasım gibi rutin sokak eylemliliklerin yanı sıra İstanbul Sözleşmesinin kaldırılma sürecinde olduğu gibi platformlar üzerinden sokak eylemliliklerini yürütüyor. Sosyalist Feminist Kolektif, Amargi gibi Feminist örgütlenmelerin dağıldığı, hareketin içe çekildiği bu dönemde; feminist düşüncenin ise popülerleştiğini, yaygınlık kazandığını görüyoruz. Hareketin içe çekilmesinde içinde bulunduğumuz politik atmosferin boğuculuğunun, queer feminizmin eleştirisinin, 2014 sonrası çatışma sürecinin beraberinde getirdiği etkilerin ve feminist örgütlenmelerde yaşanan iç sorunların payı olduğu söylenebilir.

1980'lerden bu yana feminist hareket, yatay örgütlenmeyi esas alıp, erkeklerden ve sermayeden bağımsız yapısı, yerleşik iktidar mekanizmalarına eleştirisi ile her türlü iktidardan azade bir dünya tasavvuruna dayanarak eylemliliğini sürdürdü. Elbette bu tutum, neşeli militanlığa dair pek çok deneyimi içeriyordu. Bu çalışma, feminist örgütlenmelerin içe kapanma dönemini sekter radikalizm soruşturmasından neşeli militanlığa dayanarak; imkanlar, gerilimler, çıkmazlar başlıkları altında ele almaya çalışıyor. Feminist örgütlenmelerin deneyiminde neşeli politika yapma biçimleri nelerdi; hareketin içe çekildiği bu dönemde, neşeli eğilimler var mı, bu eğilimleri tekrar beslemek nasıl mümkün olabilir; hareketin içinde bulunduğu gerilimleri, çıkmazları sekter radikalizme doğru bir eğilimi olarak okuyabilir miyiz; yeni neşeli ittifakları, bir aradalıkları düşünmek nasıl mümkün olabilir, gibi sorulardan hareketle feminist örgütlülük deneyimleri üzerinden iktidar karşısında direniş olanakları ele alınıyor.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Bir Aradalık Örneği Olarak Bireyden Bütüne Likenler

Mustafa Yavuz

Taksonomik olarak likenler, Mantarlar Âlemi altında ayrı bir grup olarak yer alırlar. Mantarlar da aslında bitkilerden ve hayvanlardan ayrı bir âlem olmalarına rağmen, botanik bilimi kategorisinde ele alınır ve bitkibilimciler tarafından çalışılırlar. Likenler, Antik Çağ'dan itibaren *materia medica* kitaplarına da konu olmuş (Çobanoğlu & Yavuz, 2003), Pedanios Dioscorides (Yavuz, 2012), Gaius Plinius (Yavuz, 2013) gibi pek çok tabip-eczacı tarafından tedavi edici özellikleri sebebiyle dikkat çekmişlerdir. Benzer bir bakışı Ebubekir Zekeriya Razi (Yavuz & Çobanoğlu, 2010), İbn Sina - İbnu'l Baytar (Yavuz, 2018) ve Biruni (Yavuz, 2020) gibi İslam Medeniyeti'ne mâl olmuş alimlerde de görmek mümkündür. Likenlerin *materia medica* kapsamında tedavi edici özellikler sergiliyor görülmesi, bitkisel organizmalar oldukları fikrine dayanır. Liken terimi ve tanımlanması konusunda ilk kaynak ise Theoprastos'tur (Yavuz, 2017). Ülkemizde artık likenlerin tarihiyle ilgili üretim belirli bir düzeye eriştiğinden, daha derin araştırmaların planlanması gerekir. Bu kabilden olmak üzere liken biyolojisinden felsefeye bir hat çizmek mümkündür. Likenler, tanım olarak ortakyaşamlı (İng. symbiotic) organizmalardır. Ortakyaşam, kısaca [birbirine] benzemez organizmaların bir arada yaşadığı bir fenomen olarak tanımlanır (de Bary, 1878, s. 121). Bir likenin bünyesini oluşturan tallusta da birbirine benzemez farklı organizmaların izni sürmek mümkündür. Genellikle mantar ortağı mikobiyont ve bir veya daha fazla fotosentetik ortağı çoğunlukla yeşil alg veya mavi-yeşil alg olan fotobiyont olarak evrimleşmiştir (Nash, 2008, s. 1). Çoğu likenin ikili doğası artık geniş çapta tanınıyor olmasına rağmen, bazı likenlerin üç veya daha fazla ortak içeren ortakyaşamlar olduğu görülmüştür. İlk bakışta, mikobiyontun liken birliğinin heterotrofik kısmı olduğu ve liken tallusuna şeklini verdiği görülür ise de, likeni oluşturan ortaklar arasındaki ilişkiler aslında oldukça karmaşık olabilir. En azından ontolojik olarak farklı iki tür hücrenin özel bir birlik suretinde bir araya gelerek iş birliği yaptığı bilinmektedir. Bu birlik, amalgam şeklinde bir birleşme gibi değil, federasyon şeklinde bir araya gelmez. İki ayrı bireyin aynı amaç (telos) için farklı yollarla hareket etmesine benzer: liken tallusunun yaşayakalması. Modern likenbilimin ortaya çıkışı, neredeyse biyoloji biliminin ortaya çıkışı ile eşzamanlıdır. Ünlü bitkibilimci Carl Linnaeus'un (1707-1778) öğrencisi Erik Acharius (1757-1819) tarafından kaleme alınan ve kısaca *Methodus Lichenes* (Acharius, 1803) ve *Lichenographia universalis* (Acharius, 1810) olarak bilinen eserlerle liken çalışmaları bilim tarihindeki yerini almıştır. Schwendener (1869) tarafından keşfedilen likenlerin ikili doğası, bireysel ortakların bireyler halinde tekil yaşadıkları durumlarda gözlemleyemediğimiz bazı beliren (İng. emergent) özelliklere yol açar. Söz gelimi, tallus veya liken fenotipi, temel olarak liken oluşturan mantarın simbiyotik fenotipidir. Ancak, likenbilimin güncel literatüründe, likenlerin muhtelif mikroorganizmalar diyebileceğimiz üçüncü bir ortağa sahip olduğu belirtilir, bu da yukarıda verilen liken tanımının güncellenmesini gerektirir. Bu çalışmada, likenlerin bölünemez bireyler (İng. indivisible individuals) olup olmadığı sorusundan hareketle liken tallusunun nispeten dengeli bir sistem ve hatta minyatür bir 'ekosistem' olduğu konusu ele alınacaktır. Bir likenin kendisini oluşturan organizmaların toplamına eşit olmadığına dikkat çekilecek ve biyoloji dilinin matematik dilinden farklı olduğu, söz gelimi $1 + 1 = 2$ gibi bir işlemin ve böylesi bir işlemin zorunlu sonucunun muhal olduğu gösterilecektir. Nitekim Simondon'a göre de çevresi ile etkileşimi sebebiyle bireyler değil, bireyleşme (Fr. l'individuation) yarı-kararlılık (Fr. métastabilité) sağlar (Simondon, 2007, ss. 16, 194-197). Sonuç olarak biyolojik olgu ve olayların gerek tanımlanmalarında gerek açıklanmalarında metodolojik aygıt olarak belirmenin (Ar. zuhur, İng. emergence) dikkate alınması önerilecektir. Biyolojik bilgiden hareketle felsefe yapılabileceği, bu tarz bir felsefeye özellikle biyofelsefe denebileceği, biyofelsefenin ardından da etik ilkeler ele alınarak hem bireyler hem topluluklar ve toplumlar için birlikte yaşama ilkeleri belirlenebileceği öne sürülecektir.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Georges Canguilhem'de Yaşam, Teknik, Ortam

M. Taha Tunç

Teori ile yaşam arasındaki ilişkiler sorunu, çağdaş Fransız filozof Georges Canguilhem'in yapıtında kavram ile yaşam, norm ile normal ve bilim ile teknik arasındaki gerilime tekabül eder. Yaşam bir çoğulluk, akışkanlık ve farklılaşma olarak düşünülür genellikle; kavram ise aynılık, bilgi ve tümellikten payına düşeni alır. Dolayısıyla yaşamın farklılığının kavramın özdeşliği altına getirilmesi felsefenin temel güçlüklerinden birini oluşturur. Bu güçlüğü gözetken Canguilhem için tartışma, yaşamın çoğulluğunu koruyan bir kavram felsefesinin gerçekten mümkün olup olmayacağına ilişkindir. Böyle bir araştırmanın toplum felsefesi açısından içerimlerinin bulunması ise kaçınılmazdır. Felsefe tarihi yaşam ile kavramın birbirine indirgeme hatasıyla maluldür; ya bütünüyle durgun bir entelektüalizme ya da puslu bir mistisizme düşülür (Canguilhem, 2023, 9-10). Canguilhem ise esas gerilimin “insanın yaşam bilincindeki dünya” ile insan arasında olduğunu düşünür. Bilgi yaşamı ilga etmez, sadece “yaşam tecrübesini çözer”, analiz eder (Canguilhem, 2023, 10). Bu yüzden bilgi, düşünce, kavram ile yaşam, canlı, deneyim arasındaki gerilimi, bunlardan birinin diğerine mutlak karşıtlığı olarak düşünmek gerekmez. Çünkü “düşünce ve bilgi, yaşamı düzenlemek adına yaşam içine kazanmış”tır, böylece bilgi “yaşamın insansız, insanla ve insan dışında yaptığı şeyleri insanın yeniden yapmasına yardım eder” (Canguilhem, 2023, 10). İnsan kendi yaşam ortamıyla gerilimli ilişkisini bu şekilde çözüme kavuşturur. Yaşam nasıl “formların oluşumu” ise bilgi de “biçimsiz maddenin analizi”dir (Canguilhem, 2023, 12). Canguilhem bundan hareketle canlıların analizle yani ayrıştırılarak değil, bütünlükleri dahilinde bir bakışla kavranabileceğini söyler (Canguilhem, 2023, 12). Bu açıdan Kurt Goldstein’in izinden giderek biyolojinin de “verili bir çevrede, kapasitelerini mümkün olan en iyi seviyede gerçekleştirmeye çalışan bireylerle” ilgilendiğini ifade eder (Goldstein, 1949’dan aktaran Canguilhem, 2023, 12). Bu yüzden yaşam bilimlerinin rasyonel kalması ancak “yaşamın özgünlüğünü bilmesi koşulu”yla mümkün olur; zira “canlının düşüncesi, canlı fikrini canlıdan almalı”dır (Canguilhem, 2023, 14; bkz. Worms, 2009, 355-369).

Kavram ve bilgi üzerine düşünüm olan bilim ile canlının ortama uyumunu sağlayan teknik arasındaki ilişkiyi de karşılıklılık halinde düşünmek gerekir: Teknolojinin bilime eklemeli olduğu iki faaliyet değil, aksine birbirlerinden sorun ve çözüm devşiren iki ayrı insan faaliyeti söz konusudur (Canguilhem, 2023, 153). Böylelikle yaşam ile kavram arasındaki gerilim, teknik ile bilim ilişkisinin doğasını soruşturmaya yönlendirir. Canguilhem, alışılmışın tersine, tekniğin bilimin bir çıktısı değil, aslında yaşamın bir imkânı olduğunu söyler. Bu bakımdan teknik yaşamın karşısında yer alan ayrı bir makineler dünyası değil, yaşamın başka araçlar aracılığıyla sürdürülmesidir. Canguilhem bu iddiasıyla Henri Bergson ile Gabriel de Tarde’nin düşüncesini sürdürse de (bkz. Bergson 2021; Yücefer, 2023; Tarde, 2021) toplumsal sonuçları bakımından onlardan ayrı bir hat ortaya çıkar (bkz. Foucault, 2013). Bu yeni araştırma programının ortaya çıkıp kendinden öncekilerden farklılık kazanmasında, Canguilhem’in çağdaş felsefenin ufkunda yer aldığını söylediği “ortam” (milieu) kavramının yadsınamaz bir yeri bulunur. Zira kavram aslında yaşamın içerisinden çıkıyorsa, bunun toplum felsefesi açısından sonuçlarının neler olabileceğini tartışmak için yaşam ortam(lar)ına bakmak gerekir.

Canguilhem’in yaşam merkezli kavram felsefesi, toplum felsefesi açısından teori ile yaşam gerilimine dair ne söylenebilir? Canlıların bir aradalığı ile toplumsal bir aradalık birbiriyle nasıl ilişkilendirilebilir? Bu soruları cevaplamak için Canguilhem’in mirasını toplum felsefesi açısından yorumlamak, bunu yaparken mirasın noksanları gözden geçirmek gerekir.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Sanat Yapıtındaki Synorotik Karşılaşmaların ve Peratik Limitlerin Hayvanların ve Bitkilerin Sınırlarına Dair Düşündürdükleri

Derya Avcı Dursun

**Tikel ve gerçek olanı görmezlikten gelmedir bize kavramları sağlayan,
tıpkı biçimleri sağlayan gibi: oysa doğa, ne biçimler ne de kavramlar,
yani hiçbir cins tanımaz, yalnızca, bizim için ulaşılamaz
ve tanımlanamaz bir X'dir tanıdığı.**

Fenomenolojik bir analizin sunduğu imkândan hareketle sınırın anlamının bir açıklık alanı olduğu dikkate alındığında sınırın tüketilemez ve karar-verilemez bir kavram olarak kendisini açtığı görülmektedir. Felsefe tarihinde karşıtları bölen ve herhangi bir geçişe olanak tanımayan horotik bir sınır-düşüncesi olduğu gibi, karşıtlardan herhangi birini dışarıda bırakmayarak synorotik karşılaşmaları anlatan ya da bir varolanın Varlığını -kendine has limitlerini- konu alan peratik sınır-düşünceleri de mevcuttur. Eski Yunanca metinlerin sunduğu izleklerden ilhamla şekillenen bu kavramlar arasındaki ayrımlar, bir varolanın sınırı nedir, sorusu üzerine düşünmeyi sağlamaktadır. Bahsi geçen kavramlarla öreceğim bu sunumda, varolanların sınırlarına ilişkin mutlak belirlenimler kurmayan ve sınırı dinamikleştiren güzergâhların çizilmesini sağlayan yaklaşımlardan hareketle, şeylerin sınırlarının belirli bir biçime indirgenemeyeceğini ve horotik olanın tahakkümünden sıyrılan synorotik karşılaşmalar ile peratik limitlerin şiddetsiz bir şekilde ilişkilenebilir mümkün kılan kesişimsel bir ontoloji önerdiğini ileri süreceğim. Bu açıdan sanat yapıtının, görünmez kılınan synorotik ve peratik sınır-düşüncelerinin görünür kılınmasını sağlayarak yeni düşünce imgeleri yarattığı ve yaşamı horotik olmayan sınır-kavrayışlarıyla örmenin mümkün yollarına işaret ettiği üzerinde duracağım. Sunumda değinecek olduğum peratik sınır-düşüncesini Heidegger'in ontolojik yaklaşımı çerçevesinde; synorotik karşılaşmaları konu alan ve "bir şeyin ile birlikteliğini" yansıtan kesişimselliği ise Deleuze'un "dinamik limit" mefhumu ve Haraway'in sympoiesis kavrayışı ekseninde değerlendireceğim. Bu açıdan hayvanların ve bitkilerin sınırlarını ilişkisel bir perspektiften düşünmeyi sağlayan peratik ve synorotik sınır-kavrayışlarının, "dilini yasa-koyucu işlevi" ile çerçevelenmiş "insanca" sınırlandırmalar ve "evrensel biçimlendirmeler" yerine şeylerin ola gelmesinin anlamı üzerine düşündüren sanat yapıtları yoluyla görünüşe çıktığını vurgulayacağım. Optik görüşle belirlenen biçimlerden ziyade "yürüyen çizgilerle" şekillenen yaprakların, ağaçların ve hayvanların iç içeliğini resmeden Paul Klee'nin tabloları ve bir şeyin kendinden başka olana daimî açıklığı ile münferit bir biçime indirgenmeyen bedeninin içinin ve dışının muğlak sınırlarını resmeden Shoshanah Dubiner'in eserleri, sunum boyunca bahsedeceğim sınır-kavrayışlarının neden sanat yoluyla anlaşılır kılınabileceğini detaylandırmam bakımından yol gösterici olacaktır. Sonuç olarak, horotik kuvvetlere karşı ilişkisel ontolojinin merkezinde duran sınır-düşüncelerinin peşinden gitmenin, mutlak sınırlarla kurulan alan kapatmalara ve aynılaştırma politikalarına direnmenin bir yolu olduğunu ve "-den başka olana" dikkat kesilmeyi mümkün kıldığını ileri süreceğim.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Sanatın Kamusalılığı Dönüştürme Rolü: Adorno

Ayşe Bilge Demir

Toplumsal bir pratik olarak sanatın, içinden peyda olduğu toplumu dönüştürücü etkilere yol açtığı sürpriz değildir (Read, 1937; Marcuse, 1978; Benjamin, 2010). Bunların ne tür etkiler olduğu ve sanatın bu etkilere nasıl yol açtığı gibi sorular söz konusu olduğunda, bazı teorisyenler, sanat eseri ile onu deneyimleyen özne arasındaki etkileşime dayanan bir açıklama sunmuşlardır (Freud, 2020; Dewey, 2021; Langer, 2012). Böyle bir yönelimin yanlış olduğu bir kalemde iddia edilemez. Yine de şüphesiz, sanatın toplumu dönüştürme potansiyelini bireysel deneyimlerin perspektifinden açıklamakta indirgeyici bir şeyler söz konusudur. Bu nedenle diğer bazı teorisyenler sanatın toplumsal etkilerini, özel yaşamlarımızın yeniden düzenlenmesinin sonucu olarak görmeyi reddetmiş, söz konusu etkiyi insan yaşamının politik, kültürel ve toplumsal bağlamlarda, yani öncelikle kamusal olarak düzenlenmesine işaret ederek açıklamışlardır (Habermas, 2015; Fraser, 2000).

Bu doğrultuda sanatın nasıl olup da toplumsal bir etkiye yol açabildiğini sorabiliriz. Bu problemi, Adorno'nun düşünceleri ekseninde ele alarak, sanatın I) toplumsal eleştiriye yönlendirme, II) Kavramsal düşünmeye alternatif, imgelemsel bir düşünme becerisi kazandırma, III) Toplumsal normlara veya standardizasyonlara karşı bir direnç vektörü oluşturma yoluyla toplumsal dönüşümde itici bir güç olduğunu ortaya koyacağız (Adorno, 1991; 1997; 2017). Ancak daha önemlisi, Adorno'nun estetik teorisinde sanat eserinin çelişkili ve enigmatik karakterine ilişkin açıklamalarından hareketle sanat eserinin bir yandan yansıtıyor olduğu toplumsal gerçekliği, öte yandan yeniden ürettiği ileri sürülecektir. Bu sayede sanat eserinin IV) kamusal yaşamı yeniden yaratma gücüne de sahip olduğu ortaya koyulacaktır.

Adorno'da karşımıza çıktığı şekliyle sanatın kamusalılığı dönüştürme potansiyelinin, politikadaki kültürel dönüşün sonucu olarak kendisine başvurulmuş Hegel'in tanıma (recognition) ilişkisiyle birlikte incelenmesi son derece verimlidir. Tanıma politikası, kamusal yaşamda diğer özneler tarafından kamusalılığın bir öznesi olarak kabul edilmeye dayanır (Hegel, 1986; Miller, 2021). Bu kabul ise söz konusu öznelerin kamusal temsillerine işaret eder. Bu kamusal temsillerin oluşmasında ve dönüşmesinde sanatın son derece büyük bir role sahip olması, görünür olmayanları görünür kılmasından ya da yanlış bir şekilde temsil edilen kimlikleri, onların talep ettikleri biçimlere daha uygun olarak temsil etme çabasından oluşur. Nihayetinde tanıma politikası, yalnızca çeşitli kimlikleri kabul etmekle ilgili değildir. Aynı zamanda onları, kendilerinin talep ettikleri biçimlerde, yani kendi tikel varoluş tarzlarına uygun olarak kabul etmekle ilgilidir.

Adorno'nun sanat eserinin çelişkili doğasına dair düşüncelerinde, bir tikel evrensel ile, onun tarafından temellük edilmeksizin ilişkilendirmenin bir modelini buluruz. Adorno buna, eserin enigmatik karakteri der. Eser bir yandan ideayı (evrenseli) cisimleştirirken aynı zamanda kendi bireysel ve duysal (tikel) karakterini korumaya devam eder. Dolayısıyla eser, evrensel ile bireysel olan arasında indirgeyici ve özdeşleştirici olmayan bir ilişkilendirmenin yollarını sunar. Bu estetik teoriyi politik tanıma teorisine birlikte incelemek, kamusalılığın yeniden yapılanışı bağlamında sanatın içerdiği olanaklara, Adorno'nun perspektifinden birtakım eklemeler yapmayı mümkün kılar. Böylelikle Adorno'nun sanat ve pratik arasında çizdiği sınırlara dayanarak, onu praxis'ten bütünüyle bağımsık bir estetik teorisini olarak kabul eden görüşle aramıza bir mesafe koyuyoruz. Sanat eserinin kendine özgü karakteri nedeniyle yansıttığı gerçekliği yeniden üretirken, kamusal yaşamı da yeniden ürettiğini göstermeyi deniyoruz.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Biyopolitikadan Psikopolitikaya Sömürünün Dönüşümü: Yapabilme Özgürlüğü Problemi

Muammer Aktay

İnsanın bir yönüyle doğal bir yönüyle de, siyasal, toplumsal bir canlı olduğu düşünebilir. Tarihsel süreçler boyunca iktidarlar, insanın siyasal ve doğal yönü üzerinde denetimi ele geçirmek için belirli egemenlik sistemleri uygulamışlardır. Öncelikle iktidarı, yalnızca baskı, zorlama, manipüle, yasaklama, sansürleme gibi belirli kavramlar üzerinden ele almaktansa, geniş yayılım ağı olarak spektrum bir tarzda konumlamak daha anlamlı olabilir. Bu açıdan tarihsel dönemlerde farklı tarzlarda, iktidarın kendini gösterme biçimleri vardır. Politika ise olumlu veya olumsuz yönlerden, iktidarın strateji, mekanizma ve farklı eylem tarzlarını içeren genel bir kavramdır. Foucault'ya göre, iktidar kavramı sanayi toplumu sonrası ve öncesi belirli bir ayrım göstermektedir. Tarım toplumlarıyla egemenin, hükümdarın ölümcul iktidarı, sanayileşmeyle birlikte ise disiplin iktidarı ön plana çıkmaktadır. Disiplin iktidarının normlar, emir ve yasaklar sistemini beden açısından biyo-politika oluşturmaktadır. Artık, beden, biyolojik, somatik tarzlarda, norma sokularak anormallik dışına çıkarılır. Bireyin yapıp-etmesi beden üzerinden belirli performans haline getirilir. Bedenin siyasallaşması üzerinden, o, tıp ve nüfusun istatistiksel açıdan tanımlanan deney ve gözlem nesnesi olarak inşa edilir. Egemen iktidarından disiplin iktidarına geçerken değişmeyen anlam bireyin itaatkâr açıdan ele alınmasıdır. Biyopolitikanın disiplin ağı ve endüstri sömürüsü içerisinde bedenlerin denetiminin sağlandığı, hapishane, hastaneler nihayetinde belirli panoptikonlar her yerdedir. Bu noktadaki soru; biyopolitikanın bedeni disipline etme çabası, neoliberalizmin beden dışındaki zihinleri belirli süreçlerle optimize etme problemini açıklama konusunda yeterli olabilir mi?

Çağımızda, ortopedi yerine estetik, zorla itaat yerine arzulanan itaat, iktidar yerine kendilik sömürüsü, olumsuzluğun şiddeti yerine olumluluğun şiddeti ön plana çıkan özgürlük sömürü biçimleridir. Neoliberal rejim, biyopolitikanın yöntemleri dışında psikopolitikalar üzerinden incelikli yönlerden kendi kendini simüle eden bireyler yaratmaktadır. Byung-Chul Han'a göre, neoliberalizmin psikopolitika üzerinden işlerlik kazandığını, Foucault, Agamben, Stiegler gibi filozof ve düşünürler görememişlerdir. Ona göre neoliberalizm ile birlikte sömürülecek olan beden yerini ruha (psych) bırakmıştır. Bentham'ın panoptikonundan çok daha acımasız olarak sonsuz bir yapabilme ve hoşla gitme dönüşümü başlamaktadır.. Bu durumda bireylerin baskı ve zorlama yerine duygularındaki temel yönelim özgürlüktür.. İrademize müdahale eden kendi dışımızda bir güç ya da zorla giydirilen belirli bir elbise yoktur, artık isteklerimizin çıplaklığı ile yüzleşilebilir.. Ancak, bu saf tutku belirli bir yanılsamayı da beraberinde getirir. Çünkü, dijital psikopolitika çağına doğru giderken, dijital panoptikonun gözetimi duygu, tutku ve de zihinsel yani bütün içsel süreçleri ele geçirme tehlikesi vardır.. Bu noktada acaba Byung-Chul Han'ın belirttiği gibi herkes kendisinin panoptikonu olabilir mi? Yalnızca kendi özgür yapabilmesinin esiri haline gelen bireylerin bakış açıları için Barthes'in kullandığı "punctum" kavramının olanağı ortadan kalkmış olabilir mi? Dufourmantelle'nin olumluluk yangınlaştırmak, "riskin gömüldüğü" aynılık toplumunda varoluşun olanağı mümkün müdür gibi sorulara cevap vermek çok daha zor bir hale gelmektedir.

Bu çalışmamızın amacı, bu postmodern dönemde neoliberalizm araçlarının biyopolitika yerine neden psikopolitika sömürüsü açısından ön plana çıktıklarına değinmektir. Bununla birlikte psikopolitikayla nasıl farklı diktatörlüklerin ortaya çıktığı analiz edilmeye çalışılacaktır. Nihayetinde kendisini özgürlük üzerinden konumlandıran performans öznesinin dramı tartışılacaktır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Lacancı Psikanalizde Travma, Bilinçdışı ve Toplumsallık

Faik Onur Acar

Lacancı psikanaliz sürecinin iki ana evreden meydana geldiğini söyleyebiliriz. Terapinin ilk evresinde, gösterenin sabitlenmesi sonucunda yaşanan travmaya odaklanılır. Analizan, tam da bir gösterenin gösterdiğini yani anlamını kavrayamadığından travmaya sahip olur. Lacan'ın psikanaliz düşüncesinde, bu durum ifadesini, en net şekilde bilinçdışının anlam dışı bir alanda faaliyet gösterdiği iddiasında bulur. Bu bağlamda, terapinin bu evresinde amaçlanan, analizanın yaşadığı saplanmanın üstesinden gelmek, bu saplanma haline neden olan gösterenin, Lacancı bir ifade ile, diyalektikleşmesini sağlamak yani söz konusu gösterenin önce bastırılan gösterilenle ve ardından diğer göstergelerle ilişkisini sağlamaktır (Fink, 1995, s. 56). Nitekim analistin yorumu, tam da göstergeler arası ilişkinin kurulmasını sağlamaya yöneliktir.

Terapinin ikinci evresinde ise, söz konusu diyalektikleşmenin yalnızca bireyde değil, bireyin çevresinde yani toplumda da gerçekleşmesinin amaçlandığı söylenebilir. Diyalektikleşme süreci ancak bu şekilde tamamlanabilir ve tamamlanmış olarak sürebilir. Bireyin, anlam zemininde gerçekleşen değişiminin, toplumsal zeminde de karşılık bulması gerekmektedir, çünkü gösterenin, gösterilenle ilişkisi yani anlam ancak tam olarak toplumsal zeminde hayat bulur (Zupancic, 2022, s. 24). Bireyin toplumsal edimlerinin ön plana çıktığı bu evrenin gerçekleşmemesi halinde, anlam zemini ile bağı zayıflayan bireyin, bir kez daha, benzer bir saplanma içerisine girmesi oldukça olasıdır. O halde, bu anlayış içerisinde, tabiri caizse, bireyin ancak çevresini de değiştirerek değişebileceği söylenebilir. Son kertede, birey, kendi gözünde olduğu kadar başkasının gözünde de değişmelidir çünkü Lacancı bir ifade ile, imgesel alan, gerçek anlamını ancak toplumsal olan simgesel alanda bulur.

Lacancı psikanaliz pratiğine dair bu belirlenimler, bilinçdışının bir dil gibi yapılandığına dair teorik tezde temellenir (Lacan, 1993, s. 119). Dilin temel birimi ise göstergedir. Gösteren ve gösterilen olarak iki yüzden oluşan gösterenin, kendi içerisinde ikiye yarılmaya halinde, daha önce belirtildiği gibi, gösterilenlerden yani toplumsal anlam zemininden kopan gösteren, sabitlenir ya da gösterilenlerden azade bir şekilde gösterenler arasında bir ilişki başlar. Birey bu durumda, yaşadığı olayın anlam dışılığına saplanabildiği gibi söz konusu olayla herhangi bir anlam bağı olmayan ancak gösterilen ilişkisi olan şeylerden de korkar ya da çekinir hale gelebilir. Bilinçdışında, gösterilenlerden azade gösterenler zemininde ortaya çıkan her iki durumun da kaçınılmaz sonucu, travmadır. Bu bağlamda, Lacancı anlamda travmanın, yeni bir tanımını yapmak olanaklı hale gelir; bireyin toplumsal anlam zemininden kopukluğunun tezahürü. Bu zeminde, bireysel ve toplumsal travmalar arasındaki bağların oldukça güçlü olduğu ve birbirlerinde yankılandığı iddia edilebilir.

Özetle, bu çalışmanın birbiri ile bağlantılı ancak ayrı üç amacı olduğu söylenebilir. Ağırlıklı olarak, Lacancı psikanaliz pratiğinden yola çıkıp teorisine doğru ilerleyecek olan bu çalışmada, öncelikle, (1) analizan ve analist arasında başlayan ve analizanın bilinçdışından, onun bilincine ilerleyen bu pratiğin, elzem bir aşamasının toplumsal yaşam pratiğinde yapılacak değişikliklerden meydana geldiğine işaret edilecektir. Bu aşamanın elzem olmasını nedeni ise anlam zeminin ancak toplumsal alanda hayat bulmasıdır. Lacancı psikanaliz teorisinin, dil zemininde ön plana çıkarılacağı ilerleyen kısımlarda, (2) psikanaliz pratiğinde çözülmeye çalışılan travmanın toplumsal anlamına, daha doğrusu, travmanın ancak toplumsal anlamın bireyde yankılanmadığı hallerde ortaya çıktığına işaret edilecektir. Çalışmada, bu bağlamda, son olarak, (3) toplumsal olan anlamın eksikliği olarak tarif edilen travmanın bireyde olduğu kadar toplumda da görülüp görülmediği ve eğer görülüyorsa, bireysel travma ile toplumsal travmalar arasındaki ilişki tartışmaya açılacaktır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Neoliberal Zamanlarda Bir Arada Yaşamının İlişki Modeli

Yakup Azak

İlişki modeli kuramı, tüm kültürlerde sosyal yaşamda etkileşimin özü ne olursa olsun sosyal adaletin, grup kararlarının ve ahlaki yargıların belirlenmesinde, emeğin organize edilmesinde, nesnelere, mekâna, zamana toplumsal değerler atfedilmesinde insanların referans aldığı dört temel zihinsel temsilin etkili olduğunu savunur (Fiske ve Haslam, 2005). Fiske (1992) bu ilişki tiplerini, ilişki modeli kuramı kapsamında, müşterek paylaşım, otorite düzeni, eşitlik ilişkisi ve orana dayalı ilişki olarak adlandırmıştır. Müşterek paylaşım ilişki içinde insanlar diğer grup üyeleriyle beraber hareket etmeyi, onlarla benzer olmayı doğal ve doğru bulur. Otorite düzeninde güç, statü, sınıfsal, etnik temelli asimetrik ilişkiler içinde hiyerarşide üstte olana gösterilmesi gereken saygı ve sadakate karşılık alta olanın güvenlik ve korunma beklentisi bu ilişki türüne sahip bireylerin zihinsel ilişki modelini oluşturur. Eşitlik ilişkisinde bireyler kaynakların eşit dağıtılmasını, aldığı kadar verme, gördüğü zarara muadil ceza uygulanmasını, fırsatlardan eşit ölçüde yararlanabilme beklentisindedir. Orana dayalı ilişkilerde kararlar, ortaya konan katkı oranında sonuç (kazanılan değer) beklentisiyle pragmatik değere indirgenerek alınır. Sosyal ilişkilerle beraber insanlar belli bir sosyal kategorinin üyesi olarak farklı grup üyelerine yönelik bireysel duygulardan bağımsız olarak grup temelli duygulara sahip olabilmektedir (Smith ve Mackie, 2015).

Bu çalışmada (N=604) iki farklı grup temelli duygu arasında ilişki modeli kuramının rolüne odaklanılmıştır. Yerel halkın Suriyelilere yönelik grup temelli duyguları ile Suriyelilerden gelebilecek olası bir talep sonrası grup temelli duygu tepkileri arasında ilişki türlerinin aracı rolü incelenmiştir. Çalışmada katılımcılara Suriyelilerin Türkiye’de doğan çocukları için vatandaşlık talebinde bulundukları varsayımına dayalı bir talep senaryosu sunulmuş ve bu taleplere yönelik düşünceleri ilişki türleri üzerinden ele alınmıştır. Elde edilen yapısal eşitlik modelinde, yerel halkın grup temelli duygu tepkileri arasında müşterek paylaşım ve otorite düzeni bileşik ilişki türünün vatandaşlık özdeşimi ile iki adımlı aracı role sahip olduğu ve modelde ayrıca orana dayalı ilişki türünün de ayrıca aracı rolde yer aldığı gözlemlenmiştir. Bulgular, dikey kolektivist toplumlarda olduğu gibi müşterek paylaşım ilişki türünde kaynakların grup için kullanılması ve otorite düzeni ilişki türünde kaynağın dağıtımında önceliğe, payın büyüğüne iç grup üyelerin (yerel halkın) sahip olmasının haklı görüldüğü ilişki normlarının benimsendiği gözlemlenmiştir. Modelde orana dayalı ilişki normlarının benimseniyor olması ise sosyal hizmetler sunan devlet anlayışının yerini finans ve yüksek kar odaklı devlet anlayışına bırakan neoliberal politikalarla şekillenen yerel halkın göçmen kurgusuyla açıklanabilir. Ülke ekonomisine maliyet (ekonomik yük) göçmene yönelik olumsuz duygularda etkilidir. Bulgular, bu çalışmanın sonuçlarıyla birlikte düşünüldüğünde müşterek paylaşım ve orana dayalı ilişki türünün beraberliği, kolektif alanın ekonomik alanla tanımlandığı neoliberal toplum yapısıyla örtüşmektedir. Bu toplumsallıkta sosyal ilişkiler de dahil hayatın tüm boyutları piyasa kurallarına, ekonomik ölçütlere göre değerlendirilir (Brown, 2015: 9). Kamusal ve ortak çıkarlara odaklanan müşterek ilişkiye dayalı vatandaşlık anlayışı, neoliberalizmle birlikte artık ekonomik kriterlere, rekabetçi pozisyonlar korundukça hak edişlere, rekabet içinde nasıl davranılacağı piyasa koşullarına göre belirlenen orana dayalı ilişki anlayışıyla yeniden tanımlanır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Sanata Öykünen Toplumsal Fabrika: Neoliberal Üretim Ethosunun Eleştirisi

Semih Bilgin

Luc Boltanski ve Eve Chiapello, *Kapitalizmin Yeni Ruhu* (1999/2007) adlı kitaplarında, yeni istihdam rejiminin artık sanatçı arketipinin özellikleriyle donanmış, tutkulu ve çalışmaya kendi kendini teşvik eden işçilere ihtiyaç duyduğunu vurgulayarak, çalışmanın yeni anlamını da kendini gerçekleştirme hedefiyle kurgulanmış sanatsal yaratıcılığın işe koşulması koşuluna sabitler. Yazarların eleştirilerinin odağına koydukları bu neoliberal söylemde, bireysellik kadar sanatsal yaratıcılık da yeni çalışma rejiminin anahtar kelimesi haline dönüşmüştür. Böylece hiyerarşik-bürokratik çalışma organizasyonlarını yaratıcı yıkıma maruz bırakarak kişinin farklılıklarına değer atayan bireyselleşmiş, yatay-etkileşime dayalı, özgürleştirilmiş çalışma ethosunun neoliberal imarı, tahakküm mekanizmalarını özerklik ve yaratıcılık ambalajıyla maskelerken, üretimin bireyselleşmiş boyutuyla ilgili olarak kurucu ilkesini de “çalışmak özgürleştirir” sloganından “özgürlük çalıştırır” mantığına kaydırır (Gielen, 2014). Böylece buradaki neoliberal bireyselleşme eksen, bir yandan kendin yap (DIY) kültürü temelinde dijital ağ teknolojileri aracılığıyla yersizyurtsuzlaştırılan “bağımsız” çalışmanın kapısını aralar, öte yandan herkesin yaratıcı olduğu söylemiyle yaratıcılık panteonunun kapısını herkese açan görece eşitlikçi kurumsal söylemlerle birlikte gelişir. Ancak burada sonuç, bu yönlü esnek çalışma biçimlerinin vaatlerini, kaçınılmaz biçimde güvencesiz çalışma rejimine varırmıştır. Bu neoliberal söylemin tertiplenmesiyle olan, Isabelle Lorey’in (2016) vurguladığı gibi neoliberalizmin yeni öznelik biçimleri yoluyla kırılma odaklı yeni yönetimselliğin işler kılınmasıdır.

Bu bildiride, Boltanski & Chiapello'nun *Kapitalizmin Yeni Ruhu*'nda çerçevelediği sanatsal eleştirinin işletme yönetimi tarafından massedilmesi ve buna yönelik yeteneklerini gerçekleştirme vaadinin üretim güvencesizleşme sonuçlarına dönüştüren koşulları, Isabelle Lorey'in kırılma/preterleşme odaklı yeni yönetimsellik okuması ile diyaloga sokmaktadır. Bu okumaya göre, sosyal devletin çözülmesiyle birlikte Neoliberalizmde bizatihi güvencesizlik bir sonuç olmaktan da öte halkı yönetilebilir kılmak için araca dönüştürülmüştür. Bu noktada bildirinin odağı, yaratıcı yeteneklerin ve farklı yaşam üretme olanaklarının, yönetimsellik adına “bedensiz bir söylem” ve “nefes kadar sessiz bir ses” (Foucault, 2010) ile yeniden üretilmesine imkân vermeden dayanışma diline geri getirilip getirilemeyeceği sorusunu takip eder. O halde, tam bu mevcut durumda, toplumsal süreklilik içinde “kendini yönet” ve akabinde “başının çaresine bak” ilkesine çağrı yapan neoliberal yönetimselliğin neden olduğu kırılma (ve/veya kendi kendini güvencesizleştirme) mutlak kaderciliğe çakılı kalmadan, tam da Lorey’nin savunduğu gibi bir çıkış yolu olarak yeniden çerçevelendirilebilir mi? sorusundan hareket bulmaktadır. Dolayısıyla, Boltanski ve Chiapello’nun vurgusuyla kültürel sermayenin ekonomik sermayeyi garantilemediği kapitalizmin yeni ruhunda tüm bilişsel kapasitelerin piyasaya sunulmasını mecbur kılan anlatıyı, Isabelle Lorey’in okumasıyla güvencesizlik odaklı olanaksızlıklar anlatısının demir kafesine sabitlemeden yeniden okumaya açma girişimini amaçlar.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Kierkegaard ve Bloch: Hınç, Umut ve Sınıf Mücadelesinin Örgütlenmesi

Mustafa Kemal Coşkun

Genel itibarıyla belirtildiğinde hınç, Nietzsche ve Scheler açısından kendi değerlerini yaratamayan kişilere, gruplara ya da topluluklara özgü bir tavidir. Zira hınç, özellikle Nietzsche'ye göre insanın geçmişe dair acizliğinden (anımsamadan kaynaklanan acizlik) ve zamanın geri döndürülemezliğinden beslenir. Geçmiş hatırlayıp dişlerimizi gıcırdatmamızın nedeni de budur ve bu nedenle de hınç, insanın gelişmesini engelleyen patolojik bir bozukluktur, ruhsal bir zehirlenmeden başka bir şey değildir (Turner, 2011), günümüzün köle ahlakı tam da bu türden bir hınç ile kurulmuştur. Mesele böyle kavrandığında hınç ister istemez intikam duygusuyla karıştırılacaktır. Ancak anımsama olarak hınç, aynı şeyin sonsuz biçimde anımsanması anlamına gelmez. Kierkegaard'ın düşüncesinde olduğu gibi anımsamadan kaynaklanan hınç, aslında Yeni'nin sonsuz arzusu olarak yinelenmesi olarak kavranabilir. Yani hınç, Kierkegaard açısından sonsuz ve eşsiz olarak yinelenen yeniye yaratma duygusundan başka bir şey değildir. Böylece hınç, anımsama ve tutkunun birlikteliği ile beraber birinin özgürlüğünün zengin yatağı değildir sadece, aynı zamanda düşüncelerin ve duyguların eyleme dönüşebilme olanağıdır. Çünkü hınç, Kierkegaard'ın vurguladığı umutsuzluk denen ölümcül hastalığı iyileştirecek yegâne serzenişti asıl olarak. Bu nedenle Kierkegaard'ın kullandığı anlamıyla Tekerrür, yapıcı ve yaratıcı bir hınç olarak yorumlanabilir (Kurtar, 2016). Bu noktada Kierkegaard'ta daha iyisini özleme anlamındaki hıncın, Bloch'taki daha iyisini, daha iyi bir yaşamı düşünme anlamında umut ilkesine benzemesi hiç de şaşılacak bir durum değildir. Her iki anlayıştan yola çıkarak hıncın aslında aynı zamanda umut olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Dolayısıyla söz konusu olan hınç olduğunda bunu intikam almak ile ilişkilendirmek olanaklı olduğu gibi yeni olanın yaratılması, dolayısıyla özgürleşme olarak anlamak da mümkündür. Bu sunumda ileri sürüleceği gibi, bugün ülkemizde hınç, İslamcı hareket ya da siyasal İslam için intikamı, umut yarattığı ölçüde de işçi sınıfı açısından özgürleşmeyi ifade ediyor olabilir.

Bu çerçevede bu çalışmada öncelikle Kierkegaard'ın Tekerrür, Ölümcül Hastalık Umutsuzluk ve Kaygı Kavramı çalışmalarından yola çıkarak onun hınç anlayışı ve Bloch'un umut ilkesi kavrayışları tartışılarak birbirleriyle ilişkili biçimde ele alınacak, daha sonra Türkiye'de ücretli çalışan işçilerle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler hınç ve umut ilkesi çerçevesinde yeniden yorumlanacaktır. Bu çalışmada ileri sürülen tez, hıncın umutla birleştirilerek ele alınmasının pratik hayatta işçi sınıfı mücadelesini geliştirme potansiyeli taşıdığıdır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Gramsci'yle Eylemek: Praksis Felsefesinin Metodolojik İlkesi Olarak Tercüme Edilebilirlik

Can Irmak Özınanır

Antonio Gramsci'nin teorisinin kuşkusuz en önemli kavramı hegemonyadır ve sosyal bilimlere damgasını vuran da farklı yorumlarıyla beraber bu kavram olmuştur. Gramsci'nin hegemonya teorisi bütünlüklü bir teoridir ve Gramsci, Marksizm'in "otantik hâline" geri dönebilmesi için felsefeyi politika, politikayı da felsefe olarak düşündüğü bir epistemolojik yaklaşım geliştirmiştir. İtalya'da ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinde 1917 Ekim Devrimi'ni izleyen sürecin ardından başlayan devrimlerin yenilgiyle sonuçlanması, ardından faşizm gibi özgün ve tamamen yeni bir durumun ortaya çıkması, Gramsci'yi bu yenilginin sonuçlarını anlamaya ve yeni devrimci strateji ve taktikler üzerine düşünmeye yöneltmiştir. Bu çabanın en önemli parçası ise toplumsal bütünlüğün incelenmesinde mevcut bazı konumların (idealizm veya Marksizm olarak görünen kaba materyalizmin) dışında bir epistemoloji kurma yönelimidir. Bu yeni epistemoloji, Marksizm dışında bir konumlanma noktası benimsemek anlamına gelmez, tersine Marx'ın kurucu (pratik) ontolojisinin – düşünsel kaynakları ile beraber- Gramsci'nin sorunsalı içinden ortaya çıkan farklı sorunlara tercüme edilmesi anlamına gelir. Gramsci'nin öne sürdüğü epistemoloji "tercüme edilebilirlik" dediği bir metodolojik ilkeye yaslanmaktadır. Tercüme edilebilirliğin en açık ifadesi politika, ekonomi ve felsefe üzerine yazdığı şu pasajında bulunabilir:

"Eğer bu üç aktivite aynı dünya tasavvurunun gerekli bileşenleri ise, teorik ilkelerinde zorunlu olarak birbirlerine dönüştürülebilir ve her bir bileşenin kendine özgü diline uygun olarak karşılıklı tercüme edilebilir olmalıdır. Her biri diğerlerinin içinde saklıdır ve üçü homojen bir daire oluşturmaktadır"(Gramsci, 1971: 403).

Bu pasajda Gramsci, ekonomi, felsefe ve politikayı birbirleriyle içsel olarak bağlı düzeyler olarak ele almaktadır ve her düzeyin birbirine tercüme edilebilir olduğuna, başka bir deyişle bir düzeyde incelenen olgunun, diğer düzeylerde de bu kez farklı terimlerle incelenebileceğine işaret etmektedir. Buradan hareketle Gramsci'nin tercüme edilebilirlik ilkesini bütüncül bir analizin zorunlu metodolojik ilkesi olarak önermekte olduğu söylenebilir. Gramsci, aynı zamanda kavramın izini Marksizm'in temel bileşenleri olarak tanımladığı Alman felsefesi, Fransız sosyalizmi ve İngiliz ekonomi-politiğinin bir araya geliş biçiminde de sürüyordu. Bu üç tarihsel hareketin nasıl olup da praksis felsefesine katkıda bulunduğu sorusunu soran Gramsci, soruyu bu üç hareketin yeni bir sentez momentine tercümesi şeklinde cevaplar. Burada tercüme edilebilirlik ilkesinin "kurucu" niteliği daha açık bir şekilde karşımıza çıkar. Her bir hareket, Gramsci'nin tanımıyla "realist veya tarihsici bir içkinlik" oluşturmak için bir hazırlık momenti olarak ele alınır (Gramsci, 1971, 400). Tercüme edilebilirlik farklı bilimsel dillerin aynı olduğunu ortaya koymaz, tercüme eylemi sırasında birbirine tercüme edilen her dil, her paradigma, her bakış açısı bu karşılıklı etkileşimin sonucu olarak yeni bir içkinlik içinde dönüşerek bir araya gelir. Tercüme burada diyalektik yönleme ilişkin bir ilke olarak karşımıza çıkar. Bu yöntem bize her bir ilişkiyi ve bu ilişkinin farklı yönlerini bir hareket olarak ve/veya kendi hareketleri içinde soyutlama ve anlama şansı verir. Bu şekilde Marksizm'i de kendi hareketi içinde ve önceki düşünsel akımlarla ilişkisi içinde ele alarak bilgiye ulaşma tarzımızı yeniden şekillendirir. Tercümenin kilit noktası ise 'politika'dır. Dolayısıyla Gramsci'nin teorisini bu kavramlar ile yeniden incelemek bize hem özdeşlik hem de farklılık barındıran hayat ile teori arasındaki bağları ele almanın bir yolunu sunmaktadır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Praksisin Değişen Zeminini Thucydides ve Fanon'la Düşünmek

Şeyma Kömürcüoğlu

Bu bildiride, Fanon'un sömürgeleştirilmiş toplumlarda görülen ritüellerin ve mitlerin toplumdaki fonksiyonuna yönelik yorumları; Thucydides'in Atina vebası sırasında antik Yunan toplumunda görülen ritüellerin çözünmesine yönelik tasvirleriyle birlikte okunacaktır. Bu okuma sırasında temel soru, ritüellerin ve mitlerin hangi durumlarda birlikte yaşama pratiklerine dönüştüğü; hangi durumlarda bir aradalığın mitsel evrenden uzaklaşmayla mümkün olduğu sorusudur. Bu soruya cevap ararken de Sartre'dan mülhem bir teorik zeminden hareket edilecektir.

M.Ö. 430 yılında gerçekleşen Atina Vebası savaş ortamının da getirdiği kaosla birlikte hızla yayılarak, cenaze/ölüm ritüellerinin sarsılmasına ve artık uygulanamaz hale gelmesine sebep olmuştur. Salgın ve savaş nedeniyle gömülmesi gereken yığınla cenaze ortada durmaktayken insanlar artık cenaze ritüellerini uygulamamaya başladılar. Başka bir ölüye ait bir ateşe ölüsünü atıp kaçan insanlar haline geldiler: "Tanrılara gelince, onlara tapınmakla tapınmamak aynı şeymiş gibi görünüyordu" (Thucydides: 1974, 91-92). Thucydides'in anlatısında Veba salgını toplumsal bir krize neden olmuş, insanlar inanç, inançsızlık, ölüm, öte dünya, adalet gibi kavram ve inanışları sorgularken ritüellerinden de vazgeçmişlerdir (Kömürcüoğlu: 2023). Salgın ve savaş ortamının oluşturduğu bu kriz ortamında ritüellerden ve mitsel evrenden sıyrılma eyleminin bir benzeri Fanon'un sömürgeci-sömürülen ilişkisinde farklı bir bağlamda da olsa yeniden karşımıza çıkmaktadır.

Fanon'a göre az gelişmiş toplumlarda sıklıkla karşımıza çıkan mitler sömürge halkının saldırganlığının ortaya çıkmasını engelleyen bir fonksiyon üstlenir. Sömürülen toplumun inandığı mitler, kötü ruhlar, hortlaklar, tabular, engeller ve yasaklar bir yönüyle, toplumun dikkatinin sömürgeciden uzaklaşmasını sağlar. Bu kötü ruhlar, hortlaklar, sömürgeci dünyadan daha dehşet verici bir şekilde sömürge insanını kuşatır, etkisi altına alır (Fanon: 2022, 57). Asıl kötü, sömürgeci değil; sömürülen toplumun inanışındaki hortlaklardır. Bu durumda toplumun bir aradalığı, sömürgeciye karşı verilen mücadeleyle değil, tam tersine, toplumu yönlendiren mitlerin gölgesinde, gece vakti çöpün üzerinden atlamamaya, büyülere ve tanrısız alana yönelik korkulara bağlı olarak şekillenmektedir.

Fanon'un tasvir ettiği mit ve büyü atmosferi sömürülen toplumda kuşku duyulmaz bir gerçeklik gibi işlev görür. İnsanları bir yandan dehşete düşürürken bir yandan da gelenekleriyle ve topraklarının ya da kabilelerinin tarihiyle bütünleştirir. Bunu yaparken bir yandan bu korku aynı zamanda insanlara güven verir (Fanon: 2022, 58). Korkuya dayalı bu güven ortamı içinde artık asıl sorun, "sömürgeciliğin zırhlarla çevrili dünyasıyla uyum içinde olmak değil, işmeden, yere tükürmeden ya da gece dışarıya çıkmadan önce üç kere düşünmek" halini alır. Toplumsal bir aradalık da, sömürülen toplumun enerjisini asıl emen güce karşı değil, mitsel bir evrene karşı kenetlenme üzerinden gerçekleşir. Öteki; sömürgeci değil, varlığına inandıkları hortlaklar evrenidir. Bu aşamada artık "her şeyin hayali düzlemde bir hasımlaşmaya indirgendiğini görürüz" (Fanon: 2022, 58).

Thucydides'in anlatısında ritüellerden vazgeçme durumu salgının etkisiyle gerçekleşen bir kriz anında olmuşken, Fanon'un anlatısında bu kopuş, sömürülen toplumun sömürgeciye karşı giriştiği bir kurtuluş mücadelesiyle mümkün hale gelir. Bu bir anlamda sömürge insanının gerçek düşmanı fark etmesi durumudur: "Kurtuluş mücadelesi sırasında ritüellere yönelik ilgiden görülmemiş bir uzaklaşma yaşanır. Sırtı duvara dayalı, bıçak boğazında ya da daha doğru bir ifadeyle elektrik kablosu cinsel organına bağlıyken, sömürge insanı hikaye anlatmaktan vazgeçmek zorunda kalır (...) Sömürge insanı gerçekliği keşfeder ve bunu praksisinin hareketi içinde, şiddet eylemlerinde ve kurtuluş projesi içinde dönüştürür (Fanon: 2022, 60).

Bu çalışma, Thucydides ve Fanon'un metinlerini, toplumların bir aradalığına imkân sağlayan praksislerin zemininin değişimi üzerinden bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

TEORİ VE YAŞAM: BİR ARADALIĞIN İMKANLARI SEMPOZYUMU

Epistemolojik Kopuştan Skolastik Aklın Eleştirisine: Bourdieu'nün Teori/Pratik İkiliğini Aşma Çabasında Düşünümselliğin Yeri

Ozan Başdaner

Genel olarak sosyal teorinin özel olaraksa sosyolojik teorinin 1970'li yıllardan itibaren temel tartışma konuları materyalizm/idealizm, nesnelcilik/öznecilik, yapı/fail, mikro/makro gibi sosyal bilimlere musallat olan bir dizi ikiliği aşma etrafında dönmüştür (Giddens, 2013, Layder, 2013; Mouzelis, 1995). Bu ikiliklerden en istikrarlı şekilde varlığını sürdüreni sosyal bilim felsefesi ile saha araştırması, teorik inceleme ile araştırma pratiği, metodolojik soyutlama ile teknik işlemlerde bulunma gibi isimlerle tekrar tekrar ortaya çıkan “teori”/“pratik” ikiliğidir (Bourdieu, 2010: 35). Bu ikiliğin bu kadar inatçı olmasının nedeni onun sadece zihinsel yapılara kayıtlı olmamasından yani epistemolojik bir mesele olmanın ötesinde temeli bizzat entelektüel ve akademik işbölümünün toplumsal yapılarındaki ayrımlara dayanmasından ve bu ayrımların entelektüel dünyanın faillerinin zihinlerine yansımalarından kaynaklanır (Bourdieu, 2021). Dolayısıyla temeli toplumsal dünyanın nesnel yapılarında olan ve failerin zihinsel şemaları şeklinde işleyen bu ayrım nihayetinde toplumsal yaşam ve pratikler üzerine araştırma yapanları “uygulamadan düşünen” teorisyenler ile “düşünmeden uygulayan” araştırmacılar şeklinde ikiye bölerek iletişimin neredeyse imkânsız olduğu bir cepheleşmeye yol açar (Bourdieu, 2018: 133-134).

O halde adına layık her sosyal bilim pratiğinin, kendi varsayımlarını açıkça teorileştirmekten kaçındıkları için kanaatler üzerine kanaat haline gelen ve bu yüzden iktisadi ve politik bir tekniğe dönüşen empirik araştırmalar (Habermas, 2018: 345-360) ile “pratiğin mantığını” ıskalayarak kendi kavramlarını gerçeklikte işleyen failer olarak görüp “şeyleştiren” teoriler (Vandenberghe, 2016: 29-33) arasındaki ikiliği aşması gerekiyorsa, toplumsal pratikler hakkındaki teorisine kendi pratiğinin de koşullarını eklemelidir. Yani hakkında konuştuğu insanların niçin kendisi gibi düşünmediğinin hesabını da verebilmelidir (Bourdieu, 2006: 203-218).

Bu bildiride, yukarıda çizilen sorun çerçevesinde Pierre Bourdieu'nün 1970'li yıllardan itibaren farklı şekillerde gün yüzüne çıkan ikilikleri de bünyesinde barındıran “nesnelcilik” ve “öznecilik” ikiliğini aşma çabasında ortaya koyduğu “pratik teorisinin” olmazsa olmaz bileşenlerinden biri olan “epistemolojik kopuş” kavramına ve bu kavramın onun sosyal bilim pratiğindeki yerine odaklanılacaktır. Vandenberghe'in (2012) dediği gibi, Fransız tarihsel epistemoloji geleneğinin özgün bir mirasçısı olan Bourdieu, Gaston Bachelard'ın (2009: 133-134) bilimin hem öznesinin hem de nesnesinin dolaylımsız deneyimin özne ve nesnesinden radikal bir kopuşla var olduğunu betimlemek için kullandığı “epistemolojik kopuş” kavramını, kendi teori ve pratiğinde dönüşüme uğratarak sosyolojik araştırma programının vazgeçilmez bir momenti haline getirir. Bu bildiride, Bachelard'da (2007; 2013) bilimsel zihnin psikanalizinin konusunu olan “epistemolojik kopuş”un, Bourdieu'nün sosyal bilim anlayışında düşünümsel bir sosyal bilim pratiğine ve bu pratiğin zorunlu koşulu olan “skolastik aklın eleştirisine” nasıl dönüştüğü ortaya koyulacaktır. Ayrıca bununla bağlantılı olarak entelektüel ve bilimsel pratiğin epistemolojik analizinden ziyade sosyo-analizin Bourdieu'nün “pratik teorisinin” “öznecilik”/“nesnelcilik” düalizmini aşmadaki katkısı da açığa çıkarılacaktır.